

матеріального положення академії і її працівників, в-третьих, з зміною соціального складу жителів села.

Таким чином, аналіз лінгвістических маркерів культурного простору «Молочне» дозволяє зробити висновки з його специфіки. Вона проявляється в взаємопроникненні декількох культурних полів (академічеська культура, виробничесно-технічеська культура, селескохозійствєнная культура), в взаємодійстві людей: носітелів традиційного крєстьянського життєнного укладу і городського, в тому числі іногороднього і іноетнічєского. Визначає тип цього культурного простору, дєстєнно зостановитися на зєднанні «академічєское село», котрє предельно точно визначає його суттєвєсть.

Бібліографія

1. Руднев В. П. Энциклопедический словарь культуры XXв. Ключевые понятия и тексты. – М.: Аграф, 2001. – Т. 2. – С. 141.
2. Лотман Ю. М. Внутри мыслящих миров. О метаязыке типологических описаний культуры // Лотман Ю. М. Семиосфера. – С.-Петербург: «Искусство-СПб», 2004. – С. 250, 462.
3. Гуревич А. Я. Категории средневековой культуры. – М.: Изд-во «Искусство», 1972.
4. Бахтин М. М. Формы времени и хронотопа в романе: Очерки по исторической поэтике // Бахтин М. М. Вопросы литературы и эстетики. – М.: Худож. лит., 1975. – С. 234-407.
5. Березович Е. Л. Топонимия Русского Севера: Этнолингвистические исследования. – Екатеринбург, 1998.
6. Березович Е. Л. Русская топонимия в этнолингвистическом аспекте. – Екатеринбург, 2000.
7. Чайкина Ю. И. Географические названия Вологодской области: Топоним. словарь. – Архангельск: Сев.-Зап. кн. изд-во, 1988.
8. Высочайше утвержденное 3 июня 1911 г. Положение о Вологодском молочно-хозяйственном институте. – С.уз. 1911 г. – 125. – ст. 1187.
9. Вологодский молочно-хозяйственный институт, его история и современное состояние: к 15-летию существования. – Вологда: Северный печатник, 1928.
10. Молочно-хазійствєнный институт в Вологде // Вологодский справочный листок. – 1911. – 11 января. – № 185. – С.3.
11. Завьялов А., Каленистов Л. Молочное // Край наш вологодский: [Ист.-экон. очерки о городах и селах Волог. обл./ Сост. П. А. Колесников, И. М. Королєв]. – Архангельск; Вологда: Сев.-Зап. кн. изд-во. Волог. отделение, 1982. – С. 320.
12. Мельников Н. Академсело// Огонек. – № 32. – 1976. – С. 19.
13. Материалы свода памятников истории и культуры РСФСР. Вологодская область. – М., 1979. – С. 58.
14. Инихов Г. С. Записка о Вологодском Молочнохазійствєнном Институте. – Вологда: Типография «Северосоюза», 1919. – 40 с.

Примечания

¹Кузнецова Валентина Степановна, 1938 г. р., доцент кафедры технологии молока, проживает в селе Молочном с 1961 года; Лысухина Тамара Ивановна, 1940 г. р., доцент кафедры механизации животноводч. ферм, в настоящее время на пенсии, в селе Молочное проживает с 1974 года, связана с Молочным с 1958 г.; Рукавишникова М. А., 1938 г. р., заведующая музеем ВГМХА, проживает в селе Молочном с 1963 года; Миролобова Р. М., 1937 г. р., ст. преп. каф. химии, проживает в селе Молочном с 1966 г.; Шовкоплас Л. А., 1944 г. р., ст. преп. каф. тракторов и автомобилей, в Молочном проживает с 1954 г.

²Излагается с рассказа профессора Н. Н. Розова, проживавшего в Молочном с 1918 г. Рассказ записан преподавателем ВГМХА О. В. Охрименко приблизительно в 1980 г. и передан в музей истории ВГМХА.

Вусик Г. Л.

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ПРОЕКТУ У РОЗВИТКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ І ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ

Актуальність щодо написання цієї статті полягає в тому, що незадовільний стан вищої освіти у багатьох країнах зумовив необхідність її реформування. Змінюються цілі та завдання, що постали перед сучасною освітою в інформаційному суспільстві, поступово на зміну традиційній системі навчання приходить особистісно-орієнтована, традиційні методи замінюються інноваційними. Навчальна діяльність спрямовується на інтелектуальний розвиток студентів.

Навчальний процес, який орієнтований на особистість студента і враховує його індивідуальні особливості та здібності, передбачає, що:

- у центрі навчального процесу знаходиться студент, його пізнавальна і творча діяльність;
- відповідальність за успіх навчальної діяльності переважно студент бере на себе;
- навчальна діяльність студента має сприяти розвитку критичного та творчого мислення.

У сучасних умовах будь-яка діяльність повинна бути проектною, тому кожна людина повинна уміти проектувати різноманітні види діяльності. Підготовка студента до перетворювальної діяльності здійснюється через навчання їх проектною діяльністю.

Під навчанням студентів проектною діяльністю ми розуміємо спеціально організований процес оволодіння майбутніми вчителями проектно-технологічною культурою та формування у них готовності до створення виробів чи послуг, що володіють суб'єктивною чи об'єктивною нововведеннями та мають особливе чи соціальне значення.

Метою проектно-технологічного навчання є підготовка студентів до успішної та безпечної перетворювальної діяльності.

Щоб досягти цієї мети необхідно вирішувати певні завдання, які можливо сформулювати наступним чином:

- формування проектно-технологічної культури (проектно-технологічного світогляду та мислення, графічної, дизайнерської, екологічної та економічної грамотності, культури праці, потреби у проектній діяльності);
- практична підготовка до творчої діяльності (проектно-технологічні знання, вміння, навички, досвід проектною діяльності);
- розвиток студентів як суб'єктів перетворювальної діяльності (розвиток сенсорної, інтелектуальної, емоційно-вольової, мотиваційної сфер особистості);
- формування адекватного професійного самовизначення.

Діяльність суб'єктів проектного навчання (викладача та студентів) здійснюється у наступній послідовності:

- аналіз початкової позиції та визначення мети та завдань навчання;

- планування роботи, відбір змісту та засобів досягнення мети;
- виконання необхідних операцій, організація роботи;
- контроль, корекція;
- аналіз та оцінювання результатів навчання.

За цією структурою повинна будуватися і діяльність викладання, і діяльність вчення.

При навчанні студентів проектною діяльністю викладач використовує як загальнодидактичні принципи, так і специфічні:

- принцип суспільно-історичної детермінації;
- принцип інтеграції у навчання;
- принцип педагогічної підтримки;
- принцип практичної спрямованості навчання;
- принцип профорієнтаційної спрямованості навчання;
- принцип проблемності навчання.

Необхідно пам'ятати, що дотримання принципів навчання студентів проектною діяльністю повинно бути у сукупності.

Для забезпечення ефективності процесу навчання студентів проектною діяльністю необхідні наступні організаційно-педагогічні умови:

- створення необхідної навчально-матеріальної бази;
- підвищення проектно-технологічної культури викладачів і студентів.

Практика використання проектного навчання визначає багато переваг. Проектна діяльність, що реалізується через мотивоване включення студентів у розробку проектів, є у наш час альтернативним шляхом у освіті, що дозволяє комплексно переборювати недоліки традиційного навчання та володіє рядом додаткових цінностей, до яких можна віднести:

- свідому спрямованість, яка дозволяє реалізовувати проект;
- реальне включення студента, не тільки у осмислення навколишньої дійсності, але і перетворення її;
- можливість вирішувати проблеми та реалізовувати ідеї особисто значимі для студента;
- одержання реальних результатів своєї праці;
- поступове освоєння технології особистого проектування своєї освіти, майбутньої професійної діяльності, вирішення життєвоважливих запитань;
- вільне творче самовираження студентів, не обмежене рамками предмету;
- відчуття реальної користі від розробленого та впровадженого проекту;
- свобода вибору тем та ідей проектів;
- необхідність використання при розробці проектів не тільки знань із різних предметів, але і вихід далеко за рамки змісту освіти;
- використання значної за об'ємом та складністю додаткової літератури при розробці проекту;
- велика варіативність у застосуванні проектування.

Під час проектною діяльності студент займає активну ініціативну позицію у навчальному процесі. Він не просто «засвоє» запропонований педагогом (програмою) матеріал, але і пізнає світ, вступає з ним в активний діалог, сам шукає відповіді і не зупиняється на знайденому, як на остаточному варіанті.

Проектна діяльність як основна дидактична одиниця технологічної освіти сприяє:

- успішній адаптації молоді до сучасних соціально-економічних умов життя;
- реалізації особистісно-орієнтованої парадигми освіти;
- забезпеченню цілісності педагогічного процесу, здійсненню у єдності різнобічного розвитку навчання та

виховання школярів;

- підготовці учнів до адекватного професійного самовизначення;
- формування потреб у знаннях, високих мотивів навчання та прагнення до самоосвіти.

Виконуючи творчі проекти від ідеї до її утілення, студенти навчаються самостійно приймати рішення, визначати свої проблеми у знаннях та знаходити виправлення такого становища. У процесі проектною діяльності у студентів розвиваються загальні та спеціальні здібності, формується проектно-технологічна культура.

При використанні методу проектів студенти здобувають:

1. Уміння, які пов'язані з розвитком інтересу: аналізувати свої інтереси; визначати нові інтереси на основі розвитку колишніх; зіставляти свої можливості та інтереси; відстоювати свої погляди.
2. Уміння знаходити практичні, цікаві види діяльності: вміння визначати для себе пізнавальні види діяльності; вміння задавати питання за видами діяльності.
3. Уміння обрати практичний вид діяльності для себе: підшукати потенційні місця практики; дослідити їх; знайти відповіді на всі цікаві запитання.
4. Уміння досліджувати умови практичної діяльності: помічати, формулювати і пов'язувати практичну діяльність і умови, у яких вона здійснюється; обговорювати практичну діяльність; знаходити можливості практичної діяльності.
5. Уміння підготуватися до діяльності на практиці: визначити і обґрунтувати свою роботу на практиці у контексті власних інтересів; чітко визначити мету своєї діяльності; визначити і обґрунтувати свої конкретні кроки щодо здійснення діяльності на практиці.
6. Уміння здійснити діяльність на практиці: планувати свою практичну діяльність; цілеспрямовано здійснювати свою діяльність; знаходити її переваги і недоліки.
7. Уміння оцінити результати практики: вміти представити результати практичної діяльності; вміти оцінити результати, виходячи з початкових цілей.

8. Уміння роботи висновки з результатів практичної діяльності: ставити цілі майбутньої діяльності на основі здобутого досвіду; пояснити як позитивний, так і негативний результати; оцінити і замінити свою поведінку у відповідності до поставлених цілей практичної діяльності.

Самостійна робота студентів є важливою складовою навчального процесу у вищому педагогічному закладі. Вона формує у них потребу творчої пізнавальної діяльності, активізує мислення, спонукає до постійної самоосвіти, яка має супроводжувати учителя все життя. Самостійна робота студентів, також спрямована на вироблення необхідних теоретичних і практичних знань, за умови самостійного опрацювання літератури, та є засобом формування особистісних якостей майбутнього учителя. Тому важливо в процесі керування нею організувати пізнавальну діяльність студентів, урахувавши усвідомлені потреби та інші позитивні чи негативні стимули; забезпечувати наступність аудиторної і позааудиторної роботи, активізувати її; диференціювати й індивідуалізувати навчання студентів.

Сиденко А. визначив наступні компоненти самостійної пізнавальної діяльності:

- 1) змістовий (знання, які виражені у поняттях чи образах сприйняття і уявлень);
- 2) оперативний (різноманітні дії, оперування вміннями, прийомами як у зовнішньому, так і у внутрішньому плані дій);
- 3) результативний (нові знання, засоби рішень; новий соціальний досвід, ідеї, погляди, здібності та якості особистості) [3].

Як вже зазначалось, важливою формою самостійної діяльності студентів є вивчення навчальної літератури. На вищому ступені навчання, яким є навчання у ВНЗ, важливо приділяти певну увагу розвитку інтелектуально-логічних навичок читання. Дійсно, саме такі навички значною мірою дають можливість створити адекватну, точну і повну інформаційну основу професійної діяльності, компетентності майбутнього учителя, систематично підвищувати його фахову кваліфікацію.

Кожне практичне заняття передбачає глибше дослідження запропонованої теми за допомогою різних активних методів навчання. Це вимагає додаткової самостійної підготовки. Також у ході самостійної роботи студенти розробляють творчий проект та підготовлюються до його захисту.

Треба також приділяти увагу щодо застосування сучасних форм і методів викладання. Основні форми навчання: лекції, практичні заняття, виконання творчого проекту. У лекціях передбачено застосування проблемного навчання, яке здійснюється не тільки засобами безпосереднього впливу на діяльність студентів, а й через пізнавальні задачі, які ставить викладач перед майбутнім учителем. Пізнавальні задачі складають так, щоб під час розв'язування створювалися ситуації, які спонукали б студентів до подальшої діяльності. На лекціях пізнавальні задачі створюються через запитання, роль яких створення проблемної ситуації, щоб студент міг визначити суть протиріччя, що лежить в основі ситуації, намітити шляхи його розв'язання.

Як зазначила Пахомова Н., проблемна ситуація відображає такий психічний стан того, хто навчається, який можна схарактеризувати як інтелектуальне утруднення, спосіб подолання якого можливо шукати тільки завдяки власній пізнавальній активності і самостійності (здобути «знання про незнання») [1].

Треба наголосити, що викладач на лекції не тільки повідомляє факти, а й заохочує майбутніх учителів зайнятися дослідженнями після занять у бібліотеках, Інтернеті. Дуже важливо, щоб у студента виникла потреба розв'язати ту чи іншу проблему задачу, для цього він повинен мати інформацію про існування ще невідомих ним знань, їх значення, усвідомити, що тих, які в нього, ще недостатньо. Тому важливою умовою є встановлення зв'язків між новими і засвоєними знаннями.

Також ми виходимо з того, що сама тільки постановка перед студентами проблемних питань не забезпечить ще їх розумового розвитку. Практичні заняття треба орієнтувати на те, щоби постійно вчити майбутніх учителів, як користуватися своїми знаннями, життєвим досвідом, щоб вони уміли правильно відповісти на поставлені запитання.

Для активізації самостійного мислення на практичних заняттях треба використовувати евристичну бесіду. Під час якої викладач відтворенням потрібних знань, спостережень, використанням життєвого досвіду, порівнянням певних фактів тощо спонукає студентів знайти відповідь на поставлене запитання, тобто відкрити нові для себе знання. До кожного практичного заняття розробляється система запитань, що підводить студента до самостійного встановлення основних ознак розглянутого явища і на їх основі – до засвоєння правильних уявлень. В евристичній бесіді широко використовується порівняння відомого студентам з новим, невідомим, аналіз основних ознак та їх узагальнення.

Спираючись на дослідження Переверзева Л., ми для особливої ефективності евристичну бесіду, запитання, насамперед, поєднуємо із спостереженнями студентів. У цьому разі проблема не ставиться ззовні, а виникає в процесі спостережень за явищами, тому й краще усвідомлюється. Наочний образ дає змогу довше зберегти її в свідомості, що полегшує процес розв'язання проблеми. Наявність образу під час розв'язання проблеми, що виникла, можна використати для додаткових завдань, які також вимагають певних розумових зусиль [2].

Також важливе місце на практичних заняттях займають методи активізації творчості (метод мозкової атаки, метод фокальних об'єктів, дизайн-аналіз, метод морфологічного аналізу тощо), активні методи (дискусія, ділова гра, конкурс проектів). Ці активні методи сприяють розвитку у студентів мислення, не просто відтворюючи засвоєні знання, а й, використовуючи їх у практико-орієнтованій діяльності, сприяють залученню їх до вирішення проблем, максимально наближених до професійних.

Можна визначити, що процес навчання, який ґрунтується на активних методах навчання, стає ефективнішим тому, що:

- активність виявляють навіть ті студенти, які мало працюють;
- розкриваючи власні здібності, студенти набувають впевненості;
- роблять навчання комфортнішим для студентів;
- спонукають студентів більше говорити;

- дають можливість студентів уже у вузівській аудиторії відчувати себе «професіоналом»;
- на заняттях (якщо використовувати активні методи навчання) з'являється можливість розвивати у студентів важливі здібності до спільного прийняття рішень, творчого професійного мислення тощо;
- студенти не просто розвивають мислення, відтворюють набуті знання, а й застосовують їх у практико-орієнтованій діяльності, сприяють залученню їх до вирішення проблем, максимально наближених до професійних.

Ми пропонуємо під час роботи зі студентами використовувати наступні типи проектів (таблиця 1.)

Таблиця 1

Типи проектів	
Типи проектів	Характеристика проектів
Творчі	Учасники беруть собі визначені ролі, обумовлені характером і змістом проекту. Результати цих проектів намічаються на початку їх виконання або вимальовуються лише в кінці.
Ігрові	Виконуються, як правило в позаурочний час. Це достатньо об'ємні, тривалі, за допомогою яких планують вирішити ту або іншу складну проблему, значиму для всіх учасників проекту.
Дослідницькі	Такі методи, як правило, не мають детально проробленої структури спільної діяльності учасників, вона тільки намічається і далі розвивається, підпорядковуючись жанру кінцевого результату.
Інформаційні	Цей тип проектів припускає аргументацію актуальності узяті теми, визначення джерел інформації, висування гіпотез рішення зазначеної проблеми.
Практико-орієнтовані	Такі проекти проводяться в рамках одного предмета. При цьому обирається найбільш складні розділи або теми.
Монопроект	Цей тип проектів спрямований на ознайомлення учасників проекту з об'єктом, аналіз і узагальнення фактів.
Міжпредметні	Результат діяльності учасників цього проекту відрізняється чітким визначенням і стосується їх соціальних інтересів.

Виходячи з потреби мати єдину структуру проектної діяльності і надати більшу свободу творчості педагогам, доцільно на заняттях відокремлювати три етапи проектної діяльності:

- *пошуково-дослідницький* (пошук та обґрунтування проблеми; збір інформації; вибір оптимального варіанту; дослідження проблеми; аналіз майбутньої діяльності; самоосвіта);
- *технологічний* (виконання технологічних операцій; опрацювання ідей; самоконтроль своєї діяльності; контроль якості; оформлення проекту);
- *заключний* (оцінка результатів; оцінка проекту; самооцінка проекту; висновки; рефлексія; захист проекту; аналіз успіхів і помилок).

Перспективність цієї статті в тому, що вона показує всього один із аспектів використання методу проекту у розвитку інтелектуальних і творчих здібностей студентів під час проведення лекційних і практичних занять у вищих навчальних закладах.

Література

1. Пахомова Н. Учебные проекты: методология поиска // Учитель. – 2000. – № 1. – С. 41-45.
2. Перверзев Л. Проектный подход и требования к учителю // Дайджест педагогических идей та технологій. – 2003. – № 2. – С. 26-28.
3. Сиденко А. Метод проектов: история и практика применения // Завуч. – 2003. – № 6. – С. 96-111.

Габидуллина А. Р.

МЕТАТЕКСТ В УЧЕБНО-ПЕДАГОГИЧЕСКОМ ДИСКУРСЕ

Понятие «метатекст» (МТ) трактуется в научной литературе по-разному: 1) комментарий речевого поведения как говорящего, так и слушающего (В. А. Шаймиев), комментарий текста только говорящим (Т. Я. Андрющенко), 2) сфера действия метапоказателя: макротекста, текста или части текста (Ю. М. Бокарева, Н. К. Рябцева и др.); 3) специальные языковые и параязыковые средства (метатекстовый компонент текста), применяемые автором для облегчения восприятия текста и для более полного его усвоения адресатом (Л. В. Всеволодова, Н. П. Перфильева и др.).

Мы будем использовать термин «метатекст» как комментарий учителя и учащихся по поводу своего или «чужого» текста. Цель статьи – показать своеобразие МТ в речевой деятельности одного из участников учебно-педагогического дискурса (УПД) – учителя.

В речевом поведении педагога наблюдаются два типа метатекстов, с помощью которых педагог либо комментирует тот или иной аспект собственного речевого произведения, либо регулирует познавательную деятельность школьников. По отношению к содержанию учебного занятия они играют вспомогательную, но важную роль, так как связывают предметный и коммуникативный смыслы общения, эксплицируя самые разные аспекты речевого взаимодействия, порождения текста и его связь с коммуникативной ситуацией. В основе МТ лежит, на наш взгляд, любое сообщение, имеющее своей целью комментарий, объяснение, констатацию или оценку учителем своих собственных коммуникативных действий и познавательных действий учащихся. За пределами самого предмета (содержания) разговора они касаются «техники» ведения беседы: способа выражения мыслей, формы изложения, отношения собеседника к избираемому оформлению речи, т. е. внешних моментов участия в общении, «обслуживания» бесперебойности и надежности «канала связи». С помощью МТ